

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATARSOK: BALÓ JÓZSEF, BÁNYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI K. LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt. 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti póztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS.

E számmal veszik t. olvasóink a „Család és Iskola“ XV-ik évfolyamának utolsó számát. Ha végig tekintünk a megelőző évek kötetein, egy egész kis könyvtár áll előttünk, melyben a legnevezetesebb nevelés-oktatástani kérdések nagy része immár meg van beszélve.

Azonban e kérdések mégis sem kimerítve, sem elavulva nincsenek. A kérdések lehetnek régi; de az egyének és viszonyok mindig változnak s újabb meg újabb elemekkel szaporodva örökre újak maradnak.

Megengedjük, hogy ezen változások némely tényei kicsiny időközökben gyakorlatlan szem előtt nem könnyen tűnnek fel, s addig talán figyelemre sem méltatjuk őket, míg a különbségek a múlt és jelen között nagy arányokban nem mutatkoznak; de azért a fejlődés szakadatlan folyását senki sem tagadja. Bizonyos, hogy apránként történő változások rendén évek alatt átalakulások mennek végbe erkölcsben, intézményekben, korszellemben; más időnek mások az eszményei az egyéni, családi, társadalmi, s hazafui erényekre nézve. Csak természetes tehát, hogy pld. azon kérdésre, hogy minő eszközökkel kell ezeket fejleszteni, a feleletek is módosulnak s talán mások ma, mint tegnap voltak.

Nekünk pedig nem kérdésekre, hanem feleletekre van szükségünk s ezek csak úgy lehetnek helyesek, ha az eszmény felé közelednek, mint az eszmény felé kell törni magának azon tudományoknak, melynek körébe tartoznak. Nem is szólunk a nevelés-tudományról, mely nem hogy megközelítette volna az ideális magaslatot, de attól oly távol van, hogy helyzetét majdnem a kezdet kezdetén látjuk még most is. Csak a módszertanra gondolunk, mely mint az orvosi tudományban a sebészet, a belgyógyászattal szemben, csakugyan látható eredményeket mutathat fel. De bizony még a módszertanban is messze vagyunk attól, a hol kellene lennünk. Sőt talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy benünket ma-napság épen a módszertan fejlődési folyamában a tudomány sikamlós terén az elsikamlás, hogy ne mondjuk elesés veszélye fenyegethet. Vigyáznunk kell, nehogy elhigyjük magunkat, nehogy úgy járjunk, mint az a vegyész, a ki elemeire szétszedi a tölgy magvát, s miután minden részeit elemezte és súly szerint dobozba rakta, azt hinné, hogy immár földbe takarható csiraképes makkot is tud előállítani. A makk össze lesz rakva, de sohasem kel ki, nem lesz anyja, nem lesz táplálója a tölgyfának.

A tananyag porczikái, ha a módszertan utasítása nyomán még annál apróbbra daraboljuk is, csak holt anyag maradnak, ha a tanító gondolkozó lelke, szelleme, értelme, szíve, egész lényé életet nem ad beléjük. Azért vigyázzunk, nehogy a módszer lélek nélküli üres chablonná váljék. De egy más veszély is fenyegeti a módszert: a túlzás. Van eset, hogy valaki erőnek erejével magyarázni akar ott is, a hol arra semmi szükség nincs, úgy hogy a módszer árja víz alá temeti magát a megértetni való fogalmat. Mintha sajnálná a tanító, hogy miért érti meg a gyermek olyan könnyen a dolgot, olyan mesterséges magyarázatot csinál a módszerével, hogy nehezebb a módszer megértése, mint maga a tantárgy. Ha nem járnánk nagyon messze hasonlatunkkal, azt mondanók, hogy nagyobbra szabják a lépcsőzetet, mint a milyen nagy maga az egész épület.

De igen messze tévedtünk, ezuttal csak annyit akarunk mondani, hogy az eszménytől a módszertanban is nagyon messze vagyunk. Az eszmények felé kell pedig irányozni magát a hivatottnak mindenütt, legfőképen pedig annak, a ki a nevelés-oktatás magasztos kötelességeinek teljesítésére vál-

lalkozott. A mely néptanítót, sőt, bátran mondhatjuk, bármely tanítót, nevelőt nem az eszmények vezetnek; az lehet fizetett zsoldosa előjáróinak, lehet rabszolgája az eléje irt szabályoknak, sőt még lehet örökös tervező is mások keze alá: de nem lesz soha hasznos munkása a nevelés-oktatás szent ügyének. Szent ügyet mondtunk, nem közhelylyé vált szolásformaképen, hanem azért, hogy emlékezetbe hozzuk az iskolánál ezen valóban szent helynél a hivatlanokra méltán alkalmazható szavait a legnagyobb tanítónak: „Ki innen! e hely az Úr temploma; rátok az ostor pattogása vár!”

Arany e sujtó szavai kevés netalán létező elzüllött szerencsétlen kivételével nem érhetik a néptanítót, mert a néptanító, habár tévedhet is néha, tud lelkesedni s odaadással munkálni a nemzeti mivelttség eszményeért. Miért szorulna hát bizonyítgatásra fentebbi állításunk, hogy a nevelés-oktatástani kérdések, melyekkel lapunk 15 év óta foglalkozik, sem kimerítve nincsenek, sem avultakká nem váltak.

Ime ebben gyökerezik a kolozsmegyei tanítóttestület szaklapjának egyik létjoga. De a kolozsmegyei tanítóttestület szellemi termelő ereje is szükségessé teszi e lapot. Tanítóttestületünk évről-évre gyarapodik újabb-újabb tehetségekkel, fiatal erővel, melyeknek érvényesülniök kell, s melyek igyekeznek is érvényesülni a testület életműködésében. E szellemi életműködés egyik kifejezője a mi lapunk, mely egyszersmind fokmérője a tanítóttestület tagjai hazafiai érzelmeinek s önművelési törekvésének. Felesleges lenne hát létjoga mellett több szót vesztegetnünk.

Lapunk az évek haladtával mind több-több szellemi kapcsolattal fűződik úgy a kolozsmegyei tanítóttestülethez, mint általában a hazai tanítók s a népművelődés és családi nevelés kérdései iránt érdeklődő szülők távolabbi köreihez.

Régibb t. olvasóinkat s illetőleg munkatársainkat már úgy nézzük, mint kedves ismerőseinket, kikhez a benső tisztelet, őszinte bizalom és szeretet érzelmei kapcsolnak bennünket. Úgy tetszik, mintha minden két hétben egyszer személyesen beköszöntենek hozzájuk, hogy egy bizalmas készszerítés után kedves társaságukban együtt aggódjunk, együtt töprengjünk e sokfelől szertelenül zaklatott s jobb sorsra érdemes nemzet közművelődése s abból remélhető jobbléte felett.

De hiszen e pillanatban épen Önöknél vagyunk látogatóban t. munkatársaink és olvasóink. Fogadják hát most ez évi utolsó látogatásunk alkalmából őszinte köszönetünket az év folytán tanúsított támogatásukért. Első sorban minden esetre t. munkatársainknak tartozunk hálás köszönettel azon szíveskedésért, miszerint lehetővé tették, hogy lapunk céljának megfelelő tartalommal kereshette fel t. olvasóinkat. Midőn t. munkatársainkra gondolunk, fájdalommal telik el szívünk, hogy e lap egyik legbuzgóbb és leghasznosabb munkását dr. Bartók István barátunkat s minden időben kész belmunkatársunkat a kérlelhetlen halál elragadta tőlünk. Áldás az ő emlékezetére! Köszönet azoknak, kik a Bartók halálával lapunknál támadt hézagot közreműködésökkel betölteni segítettek s egyszersmind lehetővé tették, hogy a „Család és Iskola“ a „Paedagogiai Esetek“-ben egy czélszerű új rovattal gazdagodott legyen. Kérjük t. munkatársainkat egyen-egyen, szíveskedjenek bennünket munkásságukkal továbbra is támogatni. A hálás köszönet érzelme vezérel bennünket ez évi utolsó találkozásunk alkalmával t. olvasóinkhoz is, kik időközi látogatásainkat az általunk képviselt ügyhöz méltó előzékenységgel fogadni szíveskedtek. Kérjük jövőre is becses pártfogásukat.

Lapunk irányban, szellemben nem változik; tartalomban pedig gazdagodni fog az új rovat czímén s azon oknál fogva, mivel mind újabb-újabb munkás erők csatlakoznak hozzánk. E jelen évi munkásságunkról néminemű képet ad a mellékelt tartalomjegyzék. Jövendőben is ilyen s hasonlóne mű tárgyakkal foglalkozunk.

Vezércikkeinkben elmondjuk nézeteinket az időről-időre felmerülő tanügyi kérdésekre nézve. Ezek mellett adunk neveléstani és módszertani fejtegetéseket, közlünk gyakorlati tanításokat; figyelmet fordítunk az alsóbb fokú ipariskolák érdekeire s az iskolai egészségügyre. Lapunk nem magánvállalat, hanem közakarattal és ügybuzgósággal fentartott organuma egy tanítóttestületnek, melyet az érdekszálak egész hálózata fűz össze a hazai összes tanítósággal. Csak természetes ennélfogva, hogy a tanítók minden irányu érdekeit támogatni s a rendelkezésére álló eszközökkel előmozdítani kötelességének tartja.

Tárcza rovatunk általános érdekű ismeretterjesztő közleményeket hoz.

Paedagogiai esetek czím alatt folytatjuk gyűjtését azon tapasztalatoknak, melyeket pályatársaink az iskolában, családban, társadalomban a nevelés-oktatás köréből tanítványaikkal s azoknak szülőikkel érintkezve szereznek s hozzánk beküldeni szíveskednek.

Szemlénkben a hazai és külföldi tanügyi mozgalmakat ismertetjük.

Egyesületi közleményeink első sorban tanítóttestületünk központi és járási köreinek mű-

küldéséről hoznak tudósításokat; de készséggel elfogadjuk s örömmel közöljük a hozzánk beküldendő értesítéseket más tanítótételek munkásságáról is, ha eredetiek s előzetesen más lapban nem olvashatók.

Irodalmi rovatunkban általánosabb érdekű s kiváltképen a nevelés-oktatással viszonyban álló könyveket s tanügyi segédeszközöket ismertetünk. Itt jelennek meg a kolozs megyei tanítótétel könyvbíráló bizottságának bírálatai.

A Egyesek rovatában röviden, változatosan mennél több tanügyi hírt közlünk hazánkból a külföldről.

A „Család és Iskola“ megjelen július és augusztus kivételével mindenik hónap 1-én és 15-én legalább egy ív tartalommal.

Előfizetési díj egész évre 3 frt., félévre 1 frt. 50 kr.

Az 1890-ik évre szóló megrendelések és előfizetési pénzek lehetőleg folyó évi december hó végéig, a kiadó-hivatalba (Feleki-út 1. sz.) *Sólyom János* pénztárnokhoz küldendők.

A hirdetések ára petit soronként 5 kr. s e mellett minden hirdetésért külön 30 kr. bélyegre.

Mellékleteket lapunkhoz csatolva készséggel küldünk szét. A melléklet egyszeri szétküldésének díja minden 100 darabtól külön *60 kr.* a csomagolásért, s *1 frt. 20 kr.* postadíjban, tehát összesen *1 frt. 80 kr.*

A „Család és Iskola“ tisztelt olvasóinak, illetőleg munkatársainak boldog karácsony ünnepeket kíván

Kolozsvárt, 1889. december 14.

Fazakas József,

szerkesztő.

A szülők a tanítókhoz.

(Folytatása és vége.)

És ez igények épen nem csekélyek, betöltésük épen nem könnyű munka. Legáltalánosabb meghatározás szerint az emberré fejlesztés levén a feladat, az emberiség nagy missiói iránt kell a tanítónak lelkesednie, hogy magát, bár személyi méltósággal fölruházott egyénnek, de egyszersmind az egész életműves szervezet egy részének, eszközének is tudja és érezze s ehez mérve álljon, mint egész ember, saját munkakörének rendelkezésére. Ez a lélek élve, hatva benne, egész egyéniségét nem uralkodásra, hanem szolgálatra hivatottnak fogja tekinteni s a még fejletlen növendék az emberi élet ideáljait fölfogni, megérteni még nem bírván, a társaságnak a gyermek körébe eső tagjaiban, a hozzájuk való viszonyokban érzékelteti vele az emberiséget, a szeretet, a jötevés egyes cselekedetei és példái útján. Ha mindig azt látja az a gyermek, hogy tanítója minden tekintetben rendelkezésére áll neki s azoknak, kikkel foglalkozása körében érintkezik; ha azt tapasztalja, hogy vezetője magát egészen hivatásának szenteli és saját kedvét, hajlandóságait korlátok között tudja tartani, az engedelmesség útján indulva, maga is bele szokik lassanként a másokért való foglalkozásba, a mások kedve szerint való cselekvésbe, az épen kézzel nem fogható érdekek szolgáltatába is. Már a család is, bár szűkebb körben, ezt a közösséget és kölcsönösséget tárta a gyermek szeme elé, de inkább az önzés korlátai között; ha az iskola szélesebb és a külvilággal több ponton érintkező körében ezt az odaadást, ezt a másokért való munkálkodást nagyobb méretekben szemlélheti folyton a gyermek, megtanulja fokozatosan levetközni természetes önzését s így létesülnek benne, a családi kötelek épségben maradása mellett, azok a majdnem mind messzibbre terjedő kapcsolatok, amelyeknek útján, növekedtével, mind erősebben érzi közösségét s a kölcsönösséget maga és az iskola, meg az emberek útján a társaság, az ember és ember, között.

S ha e legáltalánosabb közösség: az emberiség

egésze, elején, messzi és igen magasan fekszik és a gyermek alantasabb fölfogási köréhez mérve, közbeeső, összekötő fokozatként ott áll rendelkezésre az a hatalmas vehiculum, melyet, az emberszeretet körén belől, a haza és fajszeretet szolgáltat a tanító kezébe. Ez az erős kapcsolat nem csak a tanítót fűzi élő közösségbe a nemzettel, melynek gyermeke, a szülőtte földhöz, mely majd sírhelyet ad, hanem a növendéket is már kezdtől fogva számos érdekszálal köti a gondolatok és érzelmek ama szövődékéhez, a melynek útján együtt érez, együtt él fajával, nemzetével. A haza czímere, a nemzet színei, az országos institúciók, az anyanyelv és a történet már ösmert részletei, a jelenkor eseményei és törekvései mind olyan mozzanatok, a melyek bizonyos mértékben hatnak a gyermek elméjére, érzelmeire és akarására is, a melyeknek segélyével szintén fölkelhet benne az a tudat, hogy egyénisége csak egy rész, hogy érdekei fölött egy magasabb érdekkör áll, a melynek magát alá kell rendelnie, a melyért vágyai egy részét korlátoznia kell s a mely kedves kötelek teljesítésére hívja, buzdítja, lelkesíti őt is. Melyik tanító lehetne hazafiatlan, nemzetellenese s így melyiknek ne állana rendelkezésére számtalan alkalom növendékei haza- és fajszeretének fölserkentésére, az országos közszékek és vállalkozások iránti érdeklődésének táplálására, valamely hazafias, vagy jótékonyági ügy támogatására, elzárkozva, ugyan, az actív napi politika küzdelmeitől, de résztvéve a nemzeti élelfejlődés minden maradandó alkotásában. Ezt a nevelő működést is csak folytatnia kell a tanítónak, mert e tekintetben is lerakta már az alapokat a család, de, míg a gyermek magasabb fejlettségéhez képest, e körben is intenzívebb munkát végezhet, a nyilvános élettel való bővebb érintkezések révén, újabb és újabb mozzanatok is felöllehet, új szempontokat tárhat a gyermek elé s a hazafias érzelmeket és indulatokat oszményiebb színvonal felé terelheti benne.

És a tanítónak nem kell félnie, hogy az idealismus felé következetesen és czélzatosan, de a gyermekre nézve ösmertlenül, folytatott e törekvése, a növendék fejletlen

voltán hajótörést szenvedhessen. Hiszen ott áll, szerencsésére, oly kész, oly bőv rendelkezésére a legnagyobb és a gyermek kedély világához legközelebb eső segítségképpen a természetnek mindeneknél gazdagabb világa, a maga beláthatatlan változatosságában, s épen ezért, a gyermekben a legélénkebb, mert leginmediatabb, érdeket keltő voltában. A figyelemkeltésnek, az anyaggyűjtésnek és állandó foglalkozásnak, a rendszerezésnek s az ember-világ és a természet közötti benső kapcsolatok fölismerésének kimeríthetetlen kincsesháza a természet s az ember aesthetikai, intellectualis, sőt moralis nevelkedésének legelragadóbb, legnagyobb hatással járó, leggazdagítóbb útja egyenesen a természetösmeret csodálatos birodalmán vezet keresztül, a mely bámulatos jelenségeivel úgy nyilatkoztatja az elmét, mint a napsugár a virágot, de megoldhatatlan titkaival a szerény önmérsékletre, ismereteink korlátozott tudatára is ébreszt; a mely a legnemesebb, mert legtisztább és legönzetlenebb, érzelmeiket kelti és élvezeteket nyújtja s a mely, az eszélyes figyelmeztetés segélyével, a végetlen erő és hatalom s az emberi tehetetlenség sejtelmére indít. A gyermek maga is még majdnem egészen természet levén, életgyökereivel a természet talajával állván kapcsolatban s fejletlen lelke még bőv kortyokban élvezvén ennek az ösanyának édes tejét, a tanítónak csak figyeltetnie, vezetnie és korlátoznia kell őt, hogy, magát szembehelyezve e varázstűkörrrel, csodadolgokat lásson benne, a melyeknek épen neki rendelt, mert érzéki, képeiben és változataiban, a benne oly hatalmas képzelem segélyével, csak játék őt a láthatatlan erők, a változhatatlan törvények, az örökkön folyó és mégis állandó alakulatok s a végök ideális eszmekörébe fölszárnyaltatni. S ha itt, aztán, az értő keze alkalmat szerez magának rámutatni azokra a kapcsolatokra is, a melyek az embert a természethez tartják kötve; ha az analógiák és paralellák bőv halmazából a gyermek fölfogásához közelebb fokvöket is figyelme körébe tudja keríteni, immár a vallásosság amaz érzelmeit, azokat a még homályos gondolatait közelhozta növénydékei lelkületéhez, a melyeknek sejtetésére e fokon már hívatva van.

A dogmák megkristályosodott formái nem e munkakörbe tartoznak. Azok szemléltetése az egyházak küldötteinak legsajátabb föladata. De az iskola valódi lelke, a tanító, szintén kötelességének fogja ismerni, hogy a növényék elméjét a végetlen és a korlátozott ellentétére fordítsa, hogy a gyermek is tudatára ébredjen a magában való tehetetlenségnek, a segélyre szorulásnak, gyarlóságainak s a bocsánat és kegyelem szükségérgzete fölkeljen az ő kebelében is.

Látjuk mi jól, hogy ez oly sok ágazatra terjedő, de mind egyetlen czélra: a gondolkodásnak, az érzületnek, az önelhatározásnak az eszményiek felé vezetésére törő munkavégzés mily rendkívül finom, majdnem lehetszerű kézfogásokat és eljárást követel, de azért mégis merünk bízni a tanítók munkájának arányos sikeréhez, mert, hiszen, tudjuk azt is, hogy rendelkezésükre áll mindez eljárásaik folyamán az a nevezetes segítség, a mely az oktatás ugyane czélra szolgáló anyagaiban és módjában s a mely a természet adta erők gyarapodtának határozott formák szerint való vezetésében, szoktatásában rejlik.

Már maga az olvasás és irás mesterségének elsajátítása, bőv forrása a figyelem és a különböző érdekek fölkeltésének, ébrentartásának s kielégítésök útján, az intellectualitás serkentő élvezeteinek, melyek különböző vágyakkal hozva kapcsolatba, igen élénk és instructív psychikai műveleteket indíthatnak mozgásba. De a nevelő

munkájának ez oldalról való kiegészítése teljesen a tulajdonképeni oktatás sok ágú folyamának útbaindultával történik, az olvasmányok és értelem gyakorlatok gazdag változataiban, a fejbeli számvetés és írott számműveletek, az elbeszélések és történettanítás, az anyanyelv ismertetése és a fogalmazás, a természet kiválóbb s közelebb fekvő tárgyainak szemléltetése és leiratása, az egyszerűbb alakok rajzbeli másoltatása és a tiszta dallamok elsajátítása sat. esatornáin át s bőv változatú műveleteinek fölkeltésével, folyamatban tartásával és tervszerű fokozásával. Az értelem tartalmának gyarapodtával lépést tart, az ismeret anyagának földolgozása, rendezése, összehasonlítása és megkülönböztetése. A gondolkodás erejének és gyakorlatának megizmosodásával, hézagok tűnnek föl a tartalom adatai között s fölkél a vágy e hézagok kitöltése iránt, a mi az öntevő működésre, a czélzatos keresésre szolgáltat impulsusokat s a tévedések, botlások sértő hibái a kiigazítás lehetőségének és módjainak megítélésére indítanak. De bármily öntevő erőt tulajdonítunk is a gyermek magukban is fejlődő organicus és psychikai agenseinek, csak rászorúlnak ezek nem csak az irányzásra, hanem a tervszerű táplálásra s ez úton való gyarapításra is s a midőn e föladat első sorban való munkását a tanítóban ösmerjük, látni való, mily sokoldalú tevékenységet várunk, követelünk ő tőle.

A tanítónak, ha tisztét méltóan akarja betölteni, nem csak meg kelle szereznie az oskolai ösmeretek összes anyagát, tartalmát, hanem e tartalom fölött a szöveg teljes értelmében rendelkeznie is kell tudnia s vlamint az olvasó, vagy zongorázó nem ér rá a munka közben a betűk, vagy billentyűk találgatására, hanem e készségeknek, mint mondatik, be kell idegezve lenniök megfelelő szerveikbe: a tanítónak is teljes mértékben kell uralkodnia az oskolai ösmeretek minden anyaga és teljes rendje fölött, ha azt a tekintélyt meg akarja a gyermekek előtt alapítani, a mely nélkül egy tapodtat sem haladhat, ha azt a sikert el akarja érni, a melyet tőle mi szülőkül és a község, vagy egyház, vagy állam várunk. Még ez sem elég, mondjuk, az ismeret anyaga fölött rendelkeznie kell, oly rendbe kellett azt már eleve helyezni, osztania, hogy mindig épen az a részlet álljon szolgáltatára, szintén magától és nem keresve, a melyet nem a pillanat, hanem a végcél követel. A belátás melynek, e végre, a tanítóban folyton éber működésben kell lennie, nemcsak az ismeret összes anyagát és rendjét, hanem a gyermek egyéniségét, fejlettségi fokát, készségeit és hajlamait is illeti, megítélésével s következetes alkalmazásával a módnak, melynek útján a kitűzött czél legjobban biztosítható, az eljárás állandósága és tervszerűsége megalapítván és megszilárdítván a gyermekben azokat a szokásokat, a melyek elemeit szolgáltatják a kifejlődő jellemnek, mind a gondolkodásban, mind, ezen az úton, az érzületben és cselekvésben. E szoktatás a még tulajdonképen mértékben érzéki gyermeknek, természetesen, külső, érzéki oldalán kezdődik, a tisztálkodás, ruházkodás, testtartás és általános viselkedés szabályozott formái útján, de mindevel párhuzamosan s talán még hathatósabb eredménnyel, jár a beszéd s evel a gondolkodás mindig értelmes rendbe kényszerítése, a minek gyakorlására a már rendszerezett és mindig szabatos formába öltöztetett tantárgyak anyagai állandó és sokoldalú alkalmakat szolgáltatnak.

A külső és belső műveletek e kölcsönható kapcsolatának fölkeltése, működésben tartása, nyilván a legnagyobb tapintatott követeli a tanítótól, minél kevesebbet dirigálva szóval, predicatioval, minél inkább engedve át a szöveget magának a dolognak, a tantárgyknak, az egyes

főadatoknak, a gyermekkel való közös munkálkodásnak, inkább a maga élő rendjének példájával hatva, egyéni, szellemi fölényével inponalva, fegyelmezve. Hagyd forrjanak, engedjenek a gyermekben pezsgő erők és functiók saját szántukból és akaratukból, mint az értelmes kertes inkább a talaj mivélésével s támogató karójával segíti esemetét és metsző kését csak a szükség mértékéhez képest használja. Még, ha a mindig hátrányos szélsőségekre gondolunk is: jobb az igen kevés, mint az igen sok.

Való igaz, mindehez s mindazokhoz, a miket, az alkalomhoz mérten, még csak érintenünk is alig lehetett, valódi művésznak kell a tanítónak lennie, a szellem erejét, áttekintő voltát és ideális szárnyalását a cél iránt való lelkesedés odaadásával, egyénisége alárendelésével kell párosítva magában hordoznia s kitartó szorgalommal szereznie meg az apró mesterfogások készségeit, hogy tudva és értve végezze, ugyan, munkáját, de a nélkül, hogy alkotásán megtesse az értelmesen tudatos eljárás. Való igaz, hogy a mérték, melyet így fölállítunk, az elmélet conceptiojában, a gyakorlati kivétel oriási nehézségeivel sok tekintetben szemben áll. De igaz az is, hogy itt az emberiség egészének jövőjéről, folyton emelkedő és gazdagodó fejlődésének főadatairól, a nemzetek versenyző folyamainak áradatai között, saját nemzetünk jövőjéről, fejlődéséről van szó s hogy itt a célt elég magasra tűzni nem lehet s hogy ez a cél csak az eszmények körében gondolható. De igaz az is, hogy a midőn, a célunk érdekében, meghozzuk azt a legnagyobb áldozatot, melyre az élet harcának általános hadkötelezettsége kényszerít és édes gyermekeinket a családi tűzhely köréből átbocsátjuk a hajlékunkon kívül álló iskolába s szülei gondozásunk jó részének jogát átruházzuk a tanítókra, e jog ellenében oly köteleességek teljesítését követeljük tőlük, a melyek megfeleljenek e mandatum értelmének s az elhívás magas rendeltetésének. És igaz az is, hogy ennek a mandatumnak fölhatalmazásai, a felelősség, a mely e köteleességekkel és az érdem, a mely a cél megközelítésével jár, oly mindenen föltt való értékekkel állanak elválaszthatatlan, szerves összefüggésben, a melyeknél magasabbat, tetségesebbet a földön járó és ég felé tekintő ember szelleme, képzelete nem concipíálhat.

Mivel fejezhetnők be méltóbban ez aggodó és őszinteapai szív ságaltá vázlatot, mint a valóban szép jelmonddal: Sursum corda! s mivel vigasztalhatjuk magunkat az eszményi cél és a valóság között mindig főnmaradó nagy távolságra gondolva, mint, hogy e munka körben valóban: et voluisse sat est!

Dr. Szász Béla.

A hangzónyelv oktatása a siketnéma iskolákban.

(Folytatása és vége).

III. A beszéd elemi alkatrészeinek fejlesztése.

h: A siketnémára nézve a legegyszerűbb és a legkönnyebb hang a *h*.

A növendékek ezen hangnál látják: *a*) hogy a száj mérsékeltlen nyitott és a nyelv egyenesen fekszik a szájban; *b*) hogy a mell a belégzésnél emelkedik, a kilégzésnél leereszkedik.

Beszéd alkalmával kezükön érzik a szájból kiömlő meleg lehetet. Egyedüli hiba, mely ezen hangnál előfordul az, hogy ha a nyelv hátsó részét a szájpadráshoz emeljük surolt *h* jön létre. Ezt a hibát az által távolítottuk el, ha a növendék nyelvét laposan fektetjük, mit

könnyen eszközlünk egy kis csontból készült lapátocskával és ekkor a hang tiszta lesz.

b. p. Ezen két betűnél ajkaink összeszoríttatnak, hogy a mell és tüdőből kijövő levegő ajkaink mögött összegyűljön. Az összegyűlt levegő kitérése alkalmával gyenge vagy erős pattanás által kapjuk meg a *b* és *p* hangszínezetét.

f. v. Ezeknél a felső fogsor metszőfogai az alsó ajak belső szélét érintik. A száj alakzatának képe e két beszéd alkatrésznél egyenlő. Csak kiejtésük különbözik egymástól. Az *f*-nél nyílt hangrészen át szabadon árad ki a légzés tüdőnkől, s nem zengő éles fuvás minőségben áttör, a metsző fogak s ajkak által képzett gáton. A *v*-nél bezáródik a hangrés, s az innen eredő zöngye elterjedve az elzárt szájnyílásig, megadja a sajátlagos színezést.

d. A magánhangzók közül legkönnyebben utánozható az *d*. Ezenkívül ez képezi alapját a többi magánhangzók, a mennyiben ennek száj-állásából könnyen térhetünk át a többire.

Az *d* képzésénél látható: *a*) a mérsékelt szájnyílás, mely alkalommal az ajkak épen csak a fogakat takarják el; *b*) a nyelv lapos fekvése, mely csaknem párhuzamosan van az alsó ínyvel.

S érezhető: *a*) a gégefő- és a mell erőteljes rezgése, és *b*) a szájból kiömlő meleg lehet.

t. d. E két szózat-elemnél a nyelv segítségével az egész fogsor körvonalán zárjuk el a szájban összegyűlt levegőt; s a siketnéma kezét szánk elé téve, éreztetjük vele, hogy miként működik a szánkól kiömlő légáramlat, a zárlat rögtön megszűnéskor.

ty. gy. Míg az előző két szózat-elemnél a nyelv segítségével záródik el a szájban összegyűlt levegő, addig a *ty*- és *gy*-nél, a metszőfogaktól visszahúzódik, s a szájat a nyelvhatással, szétnyújtott nyelvvel zárja el, a kiömlő légáramlatnak az ínyvézeten ellent állva.

o. u. A siketnémával az *d-t* hangoztatva, utasítjuk, hogy az ajkak gyűrűalakban kidudorítva összehúzza, azon határig, melynél az *ó* tiszta hangszínezése hallható. Ezen határon túl még jobban összehúzza s kinyújtva a kidudorított ajkak, addig míg csak igen kis szájnyílás nem lesz, melyből a kiömlő légáramlat megadja az *u* hangszínezetét. A gégefőn érezhető lesz azon rezgés, mely mindegyik minőségének megfelel.

s-sz, cs-cz, zs-z. Ezen hat szózat-elem sajátlagos színezése felismerhető a légsurlás susogó- és sziszegő természetéről, mely a légáram irányát szabályozó meder alakításától, és a fuvallat minőségétől függ.

Ezen szózat-elemnél következőleg járunk el: *a*) a fogak függélyesen egymás felett kissé szétnyíttatnak; *b*) a száj szegletek erős visszahúzódása által a fogak az ajkaktól kissé szabadon hagyatnak; *c*) a nyelv a szájban laposan fektetendő, úgy, hogy az alsó fogsorral majd nem egyenlő magasságban legyen, minek következtében a nyelv közepén képződő kis résen keresztül, surlódik a kitérő légáram.

A különbség, mely ezen szózat-elemek sajátlagosságához tartozik, a következőkben ismerhető fel: *a*) az *s-sz* közt csak a lég tömörebb vagy élesebb surlási minősége tesz különbséget; *b*) a *cs-cz*-nél az említett különbségen kívül még az is megkívánatik, hogy a légsurlás a legmegfeszítettebb s legerőteljesebb lökással, csattogott legyen; *c*) a *zs-z*-nél a légsurláshoz még zöngye is járul, mely a légsurlással összeolvad.

l. ly. Az *l*-nél a nyelvhegy a felső metszőfogak belső falára támasztandó, és így a fogsorok közt oldalt látható nyílás fentartandó s a nyelv által el nem záran-

dó, úgy hogy a kiömlő lég útjában, a nyelv és a fogsor részein, szabadon kinyomulhasson.

Az *ly*-nél a nyelv hegye elválik a felső metsző fogaktól és hegye kissé lehajlítva, keskeny háta az ínyívezethez tapad, oldalútat engedve a zengő légnek, miut az *l*-nél.

e. Az *á* szájállásából kiindulva figyelmeztetjük a növendéket, hogy a szálnyílását kissé szűkebbre, de a szájszögletek visszahúzása által szélesebbre huzza, a nyelvet kissé jobban emelje, hogy az a szápadlással párhuzamosan feküdjék, és fent szűkebb nyílása legyen a kiömlő légnek. Ez által a gégefő kissé felemelkedik, mi a toldalékcso rövidítését idézi elő, s az izmok feszültsége a nyelv felemelkedése folytán, az áll alatt, a nyelvgyökérnél érezhető és észrevehető.

i. Az *e* száj állásából kiindulva, ha a növendék száj állását kissé függőlegesen szűkítjük, vízszintesen pedig a száj szögletek hátrahúzása által szélesítjük, a nyelvet pedig elől a kemény ínyhez még jobban közelítjük, mely által a gégefő is erősebben fog emelkedni mint az *e*-nél. A gyermek a nyelv merevségét a nyelv tövén, a gégefő emelkedését pedig anyakon észre fogja venni.

Az *i* hangoztatását a növendék érzi: *a)* a metszőfogakon; *b)* a felső- és alsó állkapocs összekötő részénél, *c)* a fejtetőn, *d)* a nyak oldalán.

k. g. A növendékkel erőteljesen hangoztatjuk a *t* hangját. Ezután saját mutató ujjával, vagy a tanító a villás csontocskával a nyelv első részét kissé lenyomva hátra taszítja, mi által a nyelvháta a kemény ínyt érinti, hol pillanatig tartó zárlat támad, a midőn figyelmeztetjük a növendéket a *t* kimondására, melynek hangoztatása által ily módon létre jön a *k* színezete.

A *g-a-k*-hoz olyan viszonyban áll mint a *b* a *p*-hez, *d* a *t*-hez, azaz gyengébben ejtetik ki, és a szók elején némi hang is járul hozzá.

j. A nyelv annyira hátra húzódik, hogy ez által az elzárt toroknyíláson kinyomuló zengő légáram, a nyelvhat homorú útján sűrűlve adja meg a *j*-nek a megfelelő színezést.

m. Ezen szózat-elemnél az ajkak összeszorítottak, és a mell s tüdőből kijövő légáram az orron tör keresztül.

A növendék érzi: *a)* a gégefőn a tompa hang képzést; *b)* az ajkak gyenge rezgését, s *c)* az orron a meleg kiömlését.

n. Ezen betűnél a nyelv a felső fogsort szegélyeztetével körvonalban egészen elzárja; a zengő légáram pedig a szájüregből az orrmenet útján törki, melynél érezhető az orron a gyenge rezgés és a légáram kiömlése.

ö. ü. Az *ó* szájállásából kiindulva, növendékünkkel ajkait kissé előre tolatjuk, mi által a toldalékcso meghosszabbodik, de egyszersmind meg is szűkül; a nyelvhatát és a gégefőt kissé felemelve, az *ö* hangja képződik.

r. Ezen betűnél a száj mérsékelten kinyitandó, s a nyelv szabadon lebegve egyenesen a metsző fogakig kinyújtatik, a lég pedig erősen kinyomatik, mi által a nyelv rezgő mozgásba jön, melyhez zöngé is járul, mely megadja a *r* sajátlagos színezetét.

Olgyai János.

Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő beszéde. *)

Tisztelt ünneplő közönség! Valahányszor egy iskola küszöbét átlépek, mindannyiszor ihletve érzem maga-

*) Tartotta M.-N.-Zsomboron az E. M. K. E. iskolája megnyitása alkalmából.

mat, meghajolni azok előtt, kik a társadalom sötét rétegeiben mécsét gyújtanak a lelki vakság eloszlatására. Felemelni embertársainkat a testi élet állatiaságából a szellemi élet magasabb légkörébe, bevinni a kunyhók düledező falai közé a világot építő szellem eszközeit, a föld egyszerű lakából és munkásaiból öntudatos és önérzetes polgárokat nevelni, felébreszteni az alvó ösztönt és vágyat a hazafiság és humanismus élénk törekvéseiben való részvételre, bizalmat önteni a kishitűekbe, hogy „nem vész el az, ki el nem csüggedett”: ezeknek az eszméknek szolgálatában áll az iskola s ezekért illeti tisztelet és hála azokat, a kik iskolákat gondoznak és tartanak fenn. S fokozott mértékben adózunk ezzel azoknak, a kik új iskolát alapítanak oly helyen, hol az erőtlenség és elhagyatottság sivár világa borult a lelkekre.

E díszes hajlék is, hol e pillanatban állunk, egy szent hivatással bíró új iskola, melynek fundamentumát a hazafiság és humanismus vetette meg, falait a lelkesedés emelte s tetőzetét a szeretet borította rá; ablakain a világosság bő mértéke fog besugárzani s ajtaja felemelt fővel való járásra van alkotva.

Legyen e hajlék áldás e községre, s célját és rendeltetését évről-évre mind jobban megközelítve, legyen örökre állandó emléke alapítóinak, gondozóinak.

Hogy a belőle kiáradó szellem jótékony termelőnyítő erővel hasson a község lelki életére, az már nagyrészt öntől függ t. tanító úr. Ha ön a munka fáradalmi közben tekintetét állandóan magasabb czélok felé irányozza, ha meggondolja, hogy minden bétű, a melyet megtanít, egy aczél véső a művész kezében, melylyel az eszméket domborít ki a szilárd anyagon, ha tudja, hogy a fáradtsággal felnyitott csontárban mindig csiraképes anyagra találunk, ha látta, hogy a kertész oltó kése miként teszi nemes gyümölcstermő fává a vadonzatot, ha tudja, hogy a természet ismerete a természet fölötti hatáimra, s a haza ismerete a hazaszeretetre vezet, ha hiszen az igazságban, bízik a jól végzett munka sikerében, ha el van szánva életét teljesen hivatásának szentelni: akkor e díszes épület nem emeltetett hiába, akkor mi nem gyültünk ide oknélküli ünnepélyre, és akkor ez iskolához kötött szép remények nem válnak hiu ábrándokká. Ugy legyen!...

De számítanunk kell ezek mellett e község értelmiségének és összes lakóinak jóakaró figyelmére is. Az az önzetlen áldozatkészség, mely ez iskola létrehozása körül első sorban az igen tisztelt gondnoksági elnök úr részéről nyilvánult s melyben őt a rokonszellemű értelmiség támogatta, feljogosít erről az oldalról jövőre is csak jót remélnünk. Az elért siker szolgáljon nekik erkölcsi jutalmul s ezen iskola működése nyujtsjon hazafias lelkületöknek állandó örömet.

Most pedig fogadja a t. közönség hivatalos állásomból kifolyó azon határozott biztosításmat, hogy a nyilvánosságnak ezennel átadott ez iskolát buzgó és szeretetteljes felügyeletem alá veszem s annak céljai elérhetésére közreműködésomat a legkészségesebben felajánlom. S hogy legfelsőbb tanügyi hatóságunk jó-akaró támogatásáról is biztosítékot nyujtsak, ezennel nyilvánosságra hozom, hogy a nagym. vallás- és közokt. miniszter úr, előterjesztésem alapján, ez idő szerint remélhetett egyéb anyagi segélye mellett, folyó évi 41.219 számú magas leiratával ez iskolának a nyilvánossági jogot s az azzal egybekötött előnyöket megadta.

S miután már ez iskola a szükséges anyagi és erkölcsi kellékekkel fel van ruházva, azt ezennel nyilvánosan megnyitottnak jelentem ki s működésére isten áldását kívánom.

T Á R C Z A.

Útirajz.

(Vége.)

Vajda-Hunyadról Petrozsénybe vitt útunk. Ez egy kis darab Amerika Petrillával együtt, amennyiben az egész négyszögű város egyszerre épült. Utcái, házai, kevés kivétellel annyira egyformák, hogy szállodánkat is, fölírat nem lévén rajta, arról ismertük föl, hogy ajtájához nem két, hanem három lépcső vezet. Fáktól árnyalt, sötét falú, nem eléggé ápolat házai, széngöztől feketült fedeleikkel barátságtalan benyomást tesznek. Annál inkább kiválik a csinos állású, szép fehér templom bányászjelvényekkel alakított keresztjeivel. A helység fekvése megkapóan szép. Az út folytonosan emelkedik. Szinte hallzik a gőzmozdony lihegésén, mily nagy erőt fejt ki, midőn Petrozsény felé megy. A vonatnak a Dealu Babi hegyet kell meghágni. Ez mintha csak útját akarná állani, minduntalan egy-egy kiszögellő hegyormot küld eléje gátul. Hasztalan! Föl nem hághat mind annyira, tehát átfut rajtuk; még pedig körülbelül egy óra alatt 9 alaguton nyargal keresztül. Az alagútak előtt a krivádiai kördöd őrtorony romja emeli a vidék regényességét, az utolsó alagút után a szép, élénk, vörös-fehér mészszikla csoportok alatt a Csetate-Boli barlang toroka sötétlik. Szinte meglepi az embert, hogy ily sötét helyről, hogy rohanhat ki oly kristály, tiszta vizű patak. Petrozsény szép fensíkját, pompás hegykoszorú öleli körül. A Piatra-rosie fehér-vörös mészszikláit, tovább a hátszegi és vulkáni hegyek csúcsai sötétlenek, majd a Páringul bármás csúcsa, köztük a Mundra, mely 2.520 m. s így a Retyezátnál magasabb, zárják be félkörben a nagyszerű láncolatot, mely különösen szép a Páringul oldaláról nézve.

A hegyvidék erdős, sziklás, változatos táját a völgyekből, szorosokból kivonuló, innen ezüst sávoknak látszó patakok szeldelik át. A Petrozsény felől jövő magyar- és a Vulkán felől jövő oláh Zsil, mint a hegykoszorú két fehér, széles szalagja kötődik össze Borbaténynél, s tűnik el a Szurdukban. A Szurduk egyike azon igen szép hegyszorosoknak, melyekben Petrozsény vidéke bővelkedik. Ilyenek Vájdej, Rosia. Mindkettőnél magas sziklafalak között tört útat magának egy-egy zúgó patak, melyeken csak kiemelkedő köveken lépkedve, vagy palló helyett vékony, hengeres fenyűfán billegve juthatunk keresztül, hogy útunkat a keskeny szikla-ösvényen folytathassuk. Örömről a kedves kis szikla-kuszó, tichodroma, is megjelent, s finom hamvas tollai alól ki-ki villantva szárnya alsó, piros színét, síklott fölfelé. A hosszú szikla-szoros aztán egyszerre széttárul, hogy üde zöld pázsittal fedett igazi svájci legelő lépje meg kellemesen a szemlélt.

Vadregényességben azonban e helyet fölül mulja a Szurduk. Oldalai bár itt ott erdősök, de csaknem függőlyesen emelkednek, s jóval magasabbak az előbbieknél.

Alatt az egyesült Zsil-folyó tájtékzik, zúg szük medrében, hogy két egymás mellett álló, társának csak lehangosabb beszédjét hallja. A jó széles vizen, hely nem lévén hídlábhhoz, egy függő palocska visz át, közepétől ujjnyi vastag sodronyszálak vannak húzva, s ezekkel erősítve az oldalokhoz. A karfátlan ösvényke a zúgó víz fölött jó magosan van a sziklafalba vágva, s oly nagy szelekben, minők itt nem ritkák, s

melyek a hegyszorosban csak úgy süvöltenek végig; bizony a vándor jól az oldalhoz húzódva, néhol fozozva halad előre. A szemben levő függélyes oldalon egy patak képez vízesést, s lezuhanásával neveli a természet e classicus hangversenyét, mely lehetetlen, hogy a legkevésbé zeneértőt is érintetlenül hagyja. Petrozsényben egy este a fények gyönyörű színjátékát is volt alkalmunk látni. A hegyoldalban a brassói társulat szénbányájának bejárata előtt egy sor villany-lámpa szórja meszse kékes fényét. A bányából kihordott kőszén törmelék halmok a nyomás, sűrűlódás következtében meggyúladnak, s a halmokon bolygótüzserűen, szeszélyes játékokot űzve csapkodnak föl minden oldalról a kis lángnyelvek. Ezeken kívül a levegőben roppant villanyos feszültség lehetett, mert egy vihar volt kitoróben, s a villámok egyre cikáztak, néha fényésávaikkal egész folyórendszert rajzoltak az égre, majd egész villámpamatok cikáztak szét, minőkkel Jupitert ábrázolják, az ég pedig fekete volt: „mint a kibérelt lelkiismeret“.

Amaz égő kőszénhalmazok némi fogalmat adnak, hogy milyen lehet egy kőszénbánya égés. De még inkább fogalmat ad annak borzasztóságáról magának a kiégett hegynék látása. A megoldadt, vagy vörösre égett kőzet, agyag peng, mint a porcellán, rajta semmi tenyészlet s a hegy közepe besüppedve, mint egy kráter. S csodálatos, néhány méternyire érintetlen kőszén rétegek, tömbök emelik ki fekete oszlopaikat a földből, hogy szinte kérdjük tőlük: ugyan mit keresnek a verőfényen, miért hagyják el a föld sötét mélyét.

Hogy néhol most is ég benn a mélyben a kőszén, látható a gyeper, vagy erdős csúcsokon, magának a földrétegen át útat tört, s fölemelkedő füstből.

Ezeket látva, s hallva a néha fölmertülő szerencsétlenségekről, miket a bányá- vagy robbanó gáz okoz; némi elhatározásra van az embernek szüksége, hogy egy kőszénbányát meglátogasson. Különben a bányák megnézése, kivéve a sóbányát, bár mennyire érdekesek, de egyáltalán nem élvezetesek: legkevésbé a szénbányába való behatolás, fekete keskeny oldalai, azok a kéményszerűen föl, vagy levágatt üregek, s a függőlyesen álló létrák megmászása. Mindezek után, mintegy könnyebbülve lélezik föl az ember, elhagyva a bányát, milyen jó itt künn s lehetetlen szánalmat nem érezni, látva a halvány arcú bányamunkásokat kiket sorsuk e sötét mélységhez lánczol. El, ei a szabad természetbe! A mosolygó virányokkal, erdőkkel ékeskedő, üdítő léget lehellő hegyekben gyönyörködünk itt, s ne kutassuk keblök sötét titkait.

Petrozsény szép tájai után Hátszeg vidékét látogattuk meg. A nagy, sík terep itt is hegyek koszorúzzák, s köztük méltósággal emeli föl agg, tar fejét a Retyezát. Mint szerettünk volna szét-tekinteni róla. De a hozzá vezető út hosszú, hogy két napot vett igénybe, s egy éjet szabadban, rögtönzött sátor alatt kell eltölteni, ez visszatartott. Azonban egy napi útát mégis tettünk feléje. Ez útnak igen szép része az, a mely Kolezvár romjai alatt visz el. E rom közvetlen alulról nézve egy merészen kiszögellő szírtén áll, s oly magas fekvésű, mintha még romjaiban is kész lenne küzdeni a felhők viharával. Távollabrról, Malomvízről nézve azonban e merész emberi mű úgy eltöppül, hogy alig fedezhető föl e hegyóriások lábainál. A kolezvári út szintén egy mély szük

völgyön visz át. Sziklák, erdők váltakoznak, s lábaiknál virágok alkotnak gyönyörű csoportokat. A Telékia nagy, sárga illatos virágával, az Adenostyles albrifrons borostyán színű ernyőjével, az Anonimum sötét sisakjával. És a balzsamos levegő, s a természet beszédes csendje, mit a patak moraja egészít ki, tán regét susog az agg Retyezátról, Koleczvár romjainak. Ha a rom alatt útunk a hegyek közül kivezet, csakhamar Hátszeg vidék „arany kalásztól rengő rónasága,” mint egy darab ide szakadt magyar alföld terül el, haj! magyar szó nélkül. Pedig csaknem minden faluban emelkedik egy-egy csinos kastély, s a kastélyokkal szemben oly szomorú ellentétet képeznek a körülöttük fekvő kunyhók, melyekből csak úgy kéri a szegénység. A vasút vonalán érdekes Kalán fürdő. Sík területen a víz kis 4 m. magas mészhalmot épített magának, s benne a medence egy nagy kalán alakjának telel meg. A forrásból fölbuzogó meleg gyógyvizet, kis faházakba vezetik, tükörfürdőnek. Sem ezek, sem a primitív lakások vonzóhatást nem gyakorolnak, annál kevésbé a víz rossz kifolyása által elő állott bűzhődt mocsár, mely a tuskés, bokros elhanyagolt sétányt veszi körül.

Végre Gyógy fürdőt látogattuk meg. Rettentő rossz út vezet hozzá, pedig e kis hely mennyi természeti nevezetességgel díceszkzik, helyesebben dícselkedhetnék, ha könnyebben hozzá férhetővé tennék. Van kedves kis erdeje, a hegytetőn tava, szép barlangja, szikla grottája, melyből a kifolyó patak tölcésrszerűen mélyedt, körded medencéket épít magának, síma, kihajló széllal, s a lépcsőzetes medencékbe folyva kis sellőket alkot. Továbbá van vízesése, hol az 50 m. magasból leömlő patak ismét magas, síma mészmotot emelt, ezen terül szét, s loesolja a szálal, selyemszerű füvet. Gyógyinak 25° R. melegségű vize fürdésre igen kellemes. Ennyi szép, jó e csomóban, mit tudna ebből teremteni a külföld?!

Bizony hazánknak igen sok vidéke nehezen megközelíthető. A civilizációnak kényelmes szállóiról, fogaskerekű vasútairól annyira nincs szó, hogy örül a vándor természetbarát, ha egyszerűen fedél alá juthat, vagy legalább valamennyire tűrhető, vagy éppen ha út vezet célja felé. Pedig, hogy mily szép, elragadó csaknem minden pontja, bizonyítja azt, hogy daczára a sok kényelmetlenségnek, sőt mondatnok veszélynek, melylyel hozzájuk juthatni, mégis vannak látogatóik még a messze külföldről is. Igen, mert szépségük oly nagy, hogy látva őket elfeledjük a küzdelmet, a fáradtságot; lelkünk emelkedik az égbe nyúló szirtekkel, a szálló rózsafelhőkkel; a vadvirág illata, a patak moraja, a fenyves zúgása egy zolozsmává olvad, s vele meghatottságunk hálásan susogja: ez a mienk!

Tanító! járd be szép hazánkat, hogy ismerd, hogy tanúld, hogy tanítsd azt igazán szeretni.

Schwarzczel Adél.

PAEDAGOGIAI ESETEK

13. A büntetés elhamarkodása. Az eset a családi nevelés köréből való. Nem valék szemtanuja, hanem egészen véletlenül, egy ebéd alkalmával, társalgás közben, az anyától hallottam. Elégé érdekesnek tartom a közlésre azért is, mivel hasonló botlásokat gyakran láthatunk előfordulni az öntudatos nevelői eljárásban járatlan szülők körében, melyek pedig a gyermeki kedély-és jellemképzés szempontjából lehetőleg elkerülendőek.

A szóban forgó eset színhelye egy, a társadalmi értelmiségéhez számítható család. Az apa foglalkozása a mezői gazdálkodás s így, szorgalmas gazda is lévén,

ideje nagyobb részét családjá körén kívül tölti. Gyermekait nagyon szereti, mikor neki nem alkalmatlanok; modora foglalkozásából folyólag kissé nyers s környezetétől feltétlen engedelmeget kíván.

Tanyán, tehát magánosan él a család, hol a 3 virgoncz gyerek jó és rossz kedélyben egymásra van utalva.

Az anya nyájas, bizalmat gerjesztő modora gyermekei részéről is bensőbb ragaszkodást s őszintébb nyíltságot, közlékenységet nyert; úgy, hogy a felette tanulságos kis esemény legérdekesebb momentumához éppen ez adá a kulcsot.

Lássuk, hogyan?

Az apa dél felé fáradtan s nem a legjobb hangulattal jött haza. Még sem pihen jól, midőn 5 éves Erzsike iszonyú sírással nyit be az ajtón.

„Mi bajod?” kéri kissé indulatos hangon az apa. Erzsi, apja haragos vonásain, s nyers hangján megütődve zavarba jő, nem felel s szóltanul tovább szípege.

„Mi a bajod? Ki bántott?” faggatja még hevesebben az apa s a kis hamis, talán csak, hogy meneküljön, ezt mondja fuldokolva: „Gyula ellökött!”...

Az apa statarialiter végez; ajtót nyit s kikiált: „Gyula! be!” Gyula ijedten besompordál s apja haragos tekintetétől megijedve, szóltan félelemmel követte a kilökött mutató újj irányát s könyes szemmel ült be az asztal alá.

A csend helyre állt, az apa oldalszobájába tért; az anya ebédhez asztalt terített s azon reményben, hogy Gyula szokás szerint engedelmet kér, az ő számára is terítéket tesz.

Az anya vár, integet is Gyulának, de Gyula nem mozdul. Ebédhez ülnek, eseng a tányér, feljár a leves és Gyula még sem mozdul.

Az apának is feltűnt a szokatlan makacsság, de hallgatott. Erzsike gondolatokba merül, nem eszik, betegséget színlel s az asztaltól elkéredzik.

Az apa e közben fölkel, Erzsit elhelyezi, mi alatt az anya Gyulához hajol s pirongatni kezdi, hogy miért nem kér engedelmet? sőt rá parancsol, hogy „kérjen!”

A fiu kereken „megtagadja” s kijelenti, hogy inkább nem ebédel, de mégsem kér engedelmet!

Anyja csodálkozó kérdésére azt feleli, hogy: „Én nem tudom, miért ültetett tata az asztal alá!”... s midőn azt mondja az anya, hogy: „mert Erzsit fellökted az udvaron s megütötte magát,” egész erélylyel felel: „Nem, mama! én nem bántottam Erzsit; én Idával játszottam az udvaron, Erzsi kergette a macskát, hogy fogja meg, megbotlott s úgy esett el; én nem bántottam, én nem kérek engedelmet!”

Ida, ki szintén csak most értesült a dolog ezen okáról. önként és egész komolysággal tanuskodott Gyula állításának valóságáról, ki végül is a helyes végmegoldás szerint ez egyszer „engedelem-kérés nélkül” kapott ebédet.

Az esetből könnyű levonni a nevelői szempontból érdekes és szükséges tanulságokat.

Ha az apa 1-ór a ház körén kívül eső foglalatosságai mellett is kellő gondot fordít arra, hogy gyermekei jellemét kiismerje s így 2-ór önként rá jő azon tapasztalatra, hogy vaktában mindent elhinni nekik sem lehet; ha 3-ór kellő bánásmód mellett maga iránt bizalmat, őszinteséget, nyíltságot ébreszt s így a tulságos rettegésből is származható, keresett kibúvókra alkalmat nem ad; ha 4-er annyi higgadtsággal bír, hogy egy, a gyermeki élet körében felmerülő, önálló esetet a valahonnan „haza hozott” indulatok hevétől menten bíráljon el, s ha csakugyan elbírálásra van szükség; 5-ór nem

Folytatás a mellékleten.

feldekezik meg azon eljárási szabályról, hogy: a bűnösség megállapításánál „tetten kapás esetén kívül“ nyomozatnak van helye s ennek rendjén a „másik fél“ is kihallgatandó; s végül, ha 6-or figyelembe veszi, hogy a szülő is a felekkel szemben, mint minden nevelő, inkább a béke, mint a büntető-bíró szerepét kell hogy teljesítse, ezek mellett aligha szaporította volna ezen esettel a „paedagogiai esetek“ számát.

Benedek János.

L A P S Z E M L E.

A nemzetközi kiállítás alkalmával f. év augusztus 6-án kezdve tartottak Párizsban egy nemzetközi tanügyi congressust, mely a felsőbb oktatás, középiskolák és nép-oktatás kérdéseivel foglalkozott. Abban a meggyőződésben élünk, mert így tapasztaljuk ezt a mi tanítótételünkben is, hogy a tanító viseljen bár tanár vagy szorosabb értelemben vett tanító nevet, érdeklél viseltetik mindeu nevezetesebb mozzanat és kérdés iránt, a mely előfordul a tanügy egész vonalán az óvodától fel az egyetem bevezetéséig sőt azon túl is a közművelődés legmagasabb tetőpontjáig. E tudat vezet bennünket, midőn a jelzett congressus tanácskozásából közleményt adunk e helyen nemcsak a népiskolákra vonatkozólag, hanem azon kérdésekről is, melyek a népiskola körén kívül esnek s a középiskolákkal s az egyetemi oktatással foglalkoznak. Megtartjuk a tanácskozás sorrendjét s azért most a leány-középiskolákat illető tárgyalásokról teszünk említést a „Revue internationale de l'enseignement“ nyomán.

A felsőbb- és középiskolákra vonatkozó tanácskozások augusztus 6—10. napjain folytak le Greard elnöklete alatt a Sorbonne nagy termében. E gyűlést nevezetessé teszi az, hogy benne részt vettek Franciaország legkitünőbb tudósai s ezeken kívül a mivel világon minden részéről számos kiváló férfi- és nőtanító, középiskolai tanár, egyetemi tanár, tudománykedvelő tudós, kik közül némelyek magán-érdeklődésből mentek a congressusra, másokat az illető egyetem vagy tudományos társulat, vagy éppen az államkormány küldött az érdekes gyűlésre.

Szükségesnek tartjuk megemlíteni egynehány várost, illetőleg országot, a honnan voltak a gyűlésen többen, vagy kevesebben, a mit helykimélés okán nem kívánunk kitüntetni. A képviselt városok közül néhány itt következik.

Képviselve volt Florenz, Cheltenham (Anglia), London, Miláno, Konstantinápoly, Lissabon, Moskau, Genf, Madrid, Montpellier (Franciaország), Bologna, Louvain, Catania (Sicília), Brüsszel, Szt.-Pétervár, Gent, Köln, Brasília, Westerås (Svédország), Mexico, Róma, Budapest, Michigan (Északamerika), Zürich, Salvador (Középamerika), Gröningen (Hollandia), Namur (Belgium), Lausanne (Svájc), Havai (Sandwich szigetek), Athene, Chili (Délamerika), Texas (Északamerika), Kairo (Egyiptom), Salamanca (Spanyolország), Freiburg (Németország), Utrecht (Hollandia), Lemberg, Bukarest, Turin, Macerata (Olaszország), Harvard (Északamerika) Lüttich (Belgium) Jassy (Románia) - Jekaterinodor (Oroszország), Dublin, Tübingen, Nicaragua (Középamerika), Nápoly, Veneze, Amsterdam, Edinburg, Boston, Kharkow (Oroszország), Granada, Argentini (La Plata) Katan, New-York, Bécs, Póznony, Norvégia, Lipese stb.

A congressus elé a következő tételket terjesztették:

1) A leány-középiskolákban követendő tanítási módokról, különösen az élőnyelvek és a tudományok tanítására nézve.

2) A középiskolák különböző nemeiről; mennyiben van helye ezekben a régi (görög, latin) nyelveknek, az új élőnyelveknek s a különböző tudományoknak?

3) A középiskolai tanulmányok elvégzését tanúsító bizonyítványok megszerzése.

4) A középisk. bizonyítványok és a tudományi rangfokok nemzetközi egyenértéke.

5) Mily helyet kell adnia közgazdasági és társadalmi tudományoknak a felsőbb oktatásban?

Mindenik kérdést tanulmány tárgyává tette egy vagy több tag már előzetesen; az erről készült jelentéseket kinyomatták s kiosztották a congressus tagjai között. A közgyűlés a szorosabb értelemben vett népiskolai oktatás keretén kívül két főszakosztályra oszlott, u. m. az egyetemi és középiskolai szakosztályra. E szakosztályok ismét megvitatták a tételket s úgy terjesztették a közgyűlés elé, mely aztán aug. 8., 9., 10. napjain tartotta tanácskozásait.

A közgyűlés előtt először az a kérdés fordult meg, hogy mit kell szem előtt tartani a leány-középiskolákban a tudományok tanításánál. E tanácskozás eredménye annál érdekesebb, mert jelen volt a tárgyaláson a férfiakon kívül, több kitünő tanárnő. Ott voltak pld. Buss és Beale asszonyok; amaz egy londoni leányintézet főnöke, ez a cheltenhami (Anglia) felsőbb és középisk. tanfolyamu leány-kollegium igazgatója, See Rosalie k. a. Wellesleyben (Egyesült Államok) kolleg. igazgató; Griseri asszony Milanóban leány-lyceum igazgatója; számos leány-lyceumi tanár Franciaországból s Oroszországból.

A tudományok tanítására nézve következőkben álapodtak meg.

1) A lyceum leány növendékeinek tanítani kell az algebrát, hogy emeljük vele a tanítás színvonalát s azért, mivel az algebra a számtanban egyszerűsítésre szolgál.

2) A mértan tanításának célja az értelem-fejlesztése; a tanár az által teszi tárgyát érdekessé, ha mentől előbb az alkalmazásra vezeti a növendékeket.

3) A földrajz tanításánál meg kell tartani azt a beosztást, mely szerint az alsóbb osztályokban a tulajdonképeni földrajz, a felsőbb osztályokban a csillagászat foglaljon helyet.

4) A fizikát egész terjedelmében kell tanítani, de nagy súlyt helyezve a kísérletekre.

5) A vegytan kísérletekkel legyen összekötve.

6) A természetrajzi tudományok is mind szemléltre legyenek alapítva.

E kérdésekre nézve könnyen megegyeztek a congressus tagjai. Nem ilyen könnyen ment annak eldöntése, hogy mit kell szem előtt tartani a leány-iskolákban az élő nyelvek tanításánál. A részletekre nem terjeszkedhünk ki; csak a megállapodásokat közöljük. Ezek a következők:

1) Az élő nyelvek gyakorlati tanítása kezdődjék minél hamarabb.

2) Az elméleti oktatást el kell halasztani addig, míg a növendék a nyelvtani előismereteket anyanyelvéből megszerezte. Eltérő nézetek fejlődtek ki az élő nyelv tanulása céljáról nézve. Némelyek nagyobb fontosságot helyeztek arra, hogy a nyelvet értse a növendék olvasásból mint eszközt a tudománynak és irodalomnak. Mások abban a véleményben voltak, hogy a nyelvtanulásnak célja az, hogy tanulja meg a növendék a nyelvet beszélni, hogy képes legyen közlekedni az illető nemzettel s ez uton tudja megismerni annak erkölcsait, intézményeit s műveltségét. E kérdés tárgyalásánál érdekes vita fejlődött ki azon indítvány felett, mely szerint mondani ki a congressus, hogy az alsóbb osztályokban ugyanaz a tanár tanítsa az idegen nyelvet, a ki az anyanyelvet tanítja s e célra legyen kétféle oklevél a tanár számára, tudniillik egy a kezdő osztályokban való tanításra, egy másik

azon tanárok részére, a kik az idegen nyelvet a felsőbb osztályokban tanítják. Ezt az indítványt nem fogadta el a congressus.

Nem érdektelen megjegyeznünk, hogy francia részről panasz emelkedett fel a tekintetben, hogy a francia leányiskolákban az idegen nyelvek közül rendszeren csak az angol és német nyelvet tanítják, s kifejezést nyert az az óhaj, miszerint legalább Franciaország déli részében vegyék fel a leányiskolákba az olasz és spanyol nyelv tanítását is.

EGYESÜLETI ÉLET.

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tankerületi tanítótestület 1888—9-ik egyesületi évi működéséről.

(Vége.)

A gyalu-nádasmenti kör.

Első alakuló gyűlését 1889. február 16-án tartotta meg Gyaluban. Elnök Bocz István, jegyző Póczy Gyula lett. Jegyzőkönyv hitelesítés után a keblí. ügyek intézettek el. A Póczy Gyula körüli tag által a II-ik osztályban olvasmány tárgyalásból tartott nyilvános tanítás sikerültnek jelentett be a gyűlésnek.

Felolvasást Gáspárik Ilona körüli tag tartott „Az iskolai fegyelemről.“ Bő tapasztalatra és megfigyelésre valló gonddal megírott értekezéseért jegyzőkönyvi köszönet lett szavazva felolvasónőnek.

A kör második rendes gyűlését 1889. május 4-én szintén Gyaluban tartotta meg, mely alkalommal a szokásos nyilvános tanítást Medveczki Teréz tartotta a II-ik leányosztályban a Gáspár olvasókönyv 82-ik olvasmányát tárgyalva. A tanítás sikerültnek nyilvánított. A központból érkezett átiratok felolvasása és elintézése után Bocz István „Az elemi népiskolai énektanításról“ tartott egy minden tekintetben figyelemre méltó, tanulságos felolvasást.

Felolvasó az I. és II. osztályban a hallás után való énektanítást ajánlja, intve arra, nehogy ezen osztályokban, különösen az I. osztályban, nagy hangterjedelemben énekeltsünk. A felsőbb osztályokban helyet ad a hangjegy tanításnak is, azonban a hallás után való énektanítás ezen osztályokban sem mellőzendő. Ügyeljünk arra, mondja felolvasó, hogy énektanításunk legyen természetes, kellemes és érdekes.

Szabad előadást szintén Bocz István tartott, ismertetve a kivonás tanításának három nemét. Élénk vita után abban történt megállapodás, hogy az alsó osztályokban a természetes kivonás a legcélszerűbb, a felsőbb osztályokban (IV. V. VI.) a pótlékozás is bemutatandó. A tényezők így neveztesenek: kisebbítő, kibővítő, maradék.

E körnek van 1 tiszteletbeli-, 15 rendes-, 3 pártoló-, összesen 19 tagja.

Az almásmenti kör.

Tanítótestületünk ezen köre ez egyesületi évben két rendes gyűlést tartott. Az elsőt 1888. decz. 28-án Középlakon, a másodikat 1889. máj. 25-én Nagymáson tartotta meg.

Az első gyűlés alkalmából Dézsi Lőrinc körüli tag tartott sikerült nyilvános tanítást az V. osztályban a földrajzból. A tisztújítás után, mely szerint Szász Károly elnöknek, Gál Pál jegyzőnek és pénztárnoknak választottak meg, a gyűlés Csákány Károly szavallatát hallgatta meg. Az előre megállapított tárgysorozat rendjén Bálint András körüli tag kellett volna felolvasást tartson, azonban nevezett gyűlésre nem jelenve meg, a felolvasás elmaradt. Keblí. ügyek elintézése után a gyűlés véget ért.

A kör második gyűlése tárgysorozatának nevezetesebb pontja volt a Gál Pál ily című felolvasása: „A gyermekek

hazugságának mik az okai, s mi által lehet ezen okokat megszüntetni?“ Az ügyesen összeállított felolvasást a gyűlés élvezzettel hallgatta végig. Szavalt ez alkalommal Kulcsár Lajos. Sikerült nyilvános tanítást a történelemből az V. osztályban Gál Pál tartott.

E kör 10 rendes tagot számlál, mivel Szász Károly hídalmasi tanító, e körnek több éven át működő, buzgó elnöke, holdmezővásárhelyi tanítónak választván meg, kilépett a körüli tagok sorából s így a körüli elnökségről is lemondott. A választmány midőn sajnálattal vette tudomásul a buzgó tagnak testületünkbeli való eltávozását, egyúttal, saját óhajára, pártoló tagjainak sorába írta be.

A mezőszéki kör.

A lefolyt egyesületi évben egy gyűlést tartott 1889. június 5-én M.-Palatkán. Nyilvános tanítást Máté János tartott az V. osztályban a törtek egy nevezőre való vételéről, mely tanításért a gyűlés elismerését fejezte ki. A központi választmánytól érkezett átiratok elintézése után Járás Márton körüli tag tartott felolvasást „A különböző számtani módszerekről.“

Felolvasó különösen a 10-es számkör feldolgozásánál alkalmazott módszerét helyesen választott példákkal mutatta be. Felolvasónak jegyzőkönyvi köszönet lett szavazva. Ezen gyűlés alkalmából a tisztviselői kar is megalakult. Elnök: Máté János, jegyző Gábor Dénes lett.

A körüli tagok száma 11.

Rövid kivonatát adva a 4 vidéki tanítói kör működésének, úgy találjuk, hogy mindenike körülményeihez képes dolgozott, munkálkodott.

A lefolyt egyleti évben tanítótestületünk tagjainak száma 203 volt, még pedig: tiszteletbeli tag 3; alapító tag 40; pártoló tag 18; önkéntes tag 64; törvény által kötelezett tag 78.

Jelentésünknek egyik kiegészítő részét képezi egyletünk vagyonának mikénti állásáról szóló beszámolásunk.

A közpénztár bevétele volt az 1888-9. egyesületi évben:

A közpénztár kiadása volt az 1888-9. egyesületi évben:

Pénztári maradék: 1 frt. 74 kr.

A segélyalap vagyona a 611. számú betéti könyv szerint. 169 frt. 75 kr.

A „Tanszertár“ vagyona az 1322. számú betéti könyv szerint 119 frt. 27 kr.

Az „Eötvös-alap“ vagyona a 487. számú betéti könyv szerint 138 frt. 17 kr.

A „Várad-alap“ vagyona a 308. számú betéti könyv szerint 284 frt. 37 kr.

A „Család és Iskola“ pénztárának az 1888-ik évben volt bevétele: 734 frt. 02 kr.

Összes kiadása 622 frt. 61 kr.

Maradt összesen: 111 frt. 41 kr.

mely összeg két pénztáratnál van elhelyezve a 1896. és 113. számú betéti könyvek tanúsítása szerint. Bevárad háttralék 337 frt. 48 kr.

Tanítótestületünk könyvtárában van 630 mű, 829 darabban. Ezek közül kötve van 199 mű. A könyvek értéke 729 frt. 58 kr.

A központi választmány az 1888/9-ik egyesületi évről tanítótestületünk működésének, vagyoni állásának, szóval éves történetének ezen rövid, a lehetőségig hű képét ezeken nyújtja, remélvén, hogy a mélyen tisztelt közgyűlés jóváhagyta tudomásul vételével találkozik.

Adja Isten, hogy tanítótestületünk minden egyes tagját, valamint ezen évben, úgy jövőre is a komoly munka vezérelje.

Elek Gyula,
tantest. titkár.

IRODALOM.

Örömmel jelezzük, hogy dr. *Felméri Lajos*, a kolozsvári egyetemen a neveléstudomány r. tanára, kiadja neveléstanát. A közönség jól ismeri Felméri tehetségeit, tudományos készültségét s hazafias érzelmeit s rég várja tőle e művet, mely a nevelői, tanítói s minden rendű művelt körökben általánosan érzett hiányt pótolni van hivatva. Minden feltétel megvan arra, hogy e könyv a tudomány mai fejlettségének színvonalán álljon, sőt azt előbbre vigye, s egyszersmind lehető széles körben gyakorlati hasznot eredményezzen. A mű tudományos értékéről kezeskedik az író széles látköre, alapos buyárokodása, lelkiismeretes utánjárása s képessége arra, hogy az összegyűjtött anyagot feldolgozza. A gyakorlati hasznot abból várhatjuk, hogy Felméri nem zárkózik el a poros akták közé, hanem állandóan érintkezik s együtt él a tanítói világgal, minélfogva alkalma volt és van a közvetlen megfigyelés előnyeit felhasználni s összekötni az elmélettel.

A munka nemzeti irányú, hazafias szellemét jelzik az előfizetési felhívás szavai; a munkába vett eszmekörre rámutat a gazdag tartalomjegyzék. E könyvet előre is nagy nyereségnek mondhatjuk a magyar. eredeti s meg nem vesztegetett tiszta magyarsággal írt tudományos irodalom terén.

A szerző előfizetési felhívását közöljük a mint következik s egyszersmind a legmelegebben ajánljuk t. olvasóink figyelmébe s pártolásába. Ohajtjuk, hogy a tanító- és tanítónőképződék és néptanító egyesületek a nekik nyújtott kedvezményt saját érdekében mennél tömegesebben használják fel.

Felhívás aláírására. „A neveléstudomány kézikönyve” címmel mintegy húsz évi tanulmányaim egy részét ezennel sajtó alá adom. Főleg két ok sarkalt művem közzétételére: egyik az, hogy közoktatásunknak sok nevezetes kérdése van, melyekkel a legújabbban fölbredt nemzeti öntudat még nem vetett számot, s melyeknek helyes megoldása mélyen belevág nemzeti fejlődésünk menetébe. Ily kérdések, hogy csak néhányat említek: a nemzeti nevelés feladata és eszközei; liberalismus és utilitárismus a nevelésben; a természettudományi és irodalmi tanulmányok művelő hatásának méltatása és helye a nevelésben; az újkori és ó-class. nyelvek és irodalmak viszonya egymáshoz; az anyanyelv mellett egy vagy több idegen nyelv tanulásának káros vagy megengedhető volta a gyermekkorban; az ifjúság nemzeti vagy külföldi olvasmányai; a játék szerepe az ifjú nemzedék értelmi, erkölcsi és testi nevelésében; a játék, athletika és torna viszonya egymáshoz, a testi és szellemi munka egyensúlya, az aethetikai, erkölcsi és vallásos nevelés feladatai és eszközei, stb. Mind eme fontos kérdések közül eddigelé alig került egy kettő szőnyegre, s így nem csoda, ha felőlük a tanári karokban nagy a nézeteltérés és ingadozás, az iskola-vezető társadalmi körökben pedig nagymértékű a tájékozatlanság. Művemben ezeket a kérdéseket kívánom első sorban oly világitásba helyezni, hogy a róluk való nézetek tisztulását, és a lehetőleg alapos tájékozódást elősegítsem, mert meg vagyok győződve, hogy helyes megoldásuktól függ a jövő nemzedékek testi és erkölcsi értéke.

Egy más, igen fontos motivum is ösztönzött művem kiadására. Hazánkban a nevelés kérdéseit taglaló művek kevés kivétellel dogmatikus német írók műveinek a fordításai vagy körüírásai, s olvasásuk közben gyakran úgy tetszik, mintha nem is a közöttünk élő gyermekekről volna szó, hanem valahol a magasban, ideg és izomrendszer nélkül, aetherrel táplálkozó közlélyenyekről. A szerzők, dogmáik trónjára ülve, mintegy azt várják, hogy a gyermeki természet hozzájuk alkalmazkodjék, s naiv várakozásukban elszalasztják a megfigyelésre kínálkozó legszebb pillanatokat. Én egészen más úton járok. Bevezetem az olvasót a gyermek lelki vilá-

gának kellő közepébe, s részint a saját gyermekeim fejlődéséről följegyzett megfigyeléseimet, részint pedig az e részben aránylag gazdag angol és francia idevágó monographiákat s néhány olasz és német szakférfi észleleteit fölhasználva, nyomról-nyomra kísérem az ifjú lélek fejlődésmenetét, s mindenütt alkalmat adok rá az olvasónak, hogy saját idevágó tapasztalataival helyeslje vagy esetleg kiigazítsa a mondotakat, de mindenesetre mintegy felhíva érezze magát, hogy a szóban forgó kérdésekre nézve gondolkodóba essék és átlássa, hogy az ifjú lélek tüneményeinek megfigyelése nemcsak köteleesség, hanem a legnemesebb foglalkozások egyike.

Fentemlélt észrevételeim gondolatmenetét talán legjobban megmagyarázzák művem tartalmának fejezet-czimeit, melyek a következők:

Első szakasz: A nevelés általában. A nevelés és erkölcsi természetünk. Nevelés és a nevelés-tudomány. Nevelés és a család. (A régi és az újkori család.) Nevelés és a psych. öröklés. Nevelés és a társadalom. Nevelés és a nemzeti társadalom. A nemzeti nevelés és eszközei. A nevelési irányzatok. (Utilitarismus és liberalismus.) A nevelés célja és felosztása.

Második szakasz: A testi nevelése. A testi nevelés történelme. Levegő. Víz. Táplálkozás. Ruházat. Mozgás. A mozgás feltételei. A testgyakorlatok élettana. A testgyakorlatok eredményei. Az idegrendszer a testgyakorlatokban. A játék. Athletikai játékok és gyakorlatok. Játék, aethetika és torna. Pihenés és alvás. A test erkölcsi tisztasága.

Harmadik szakasz: Értelmi nevelés. Az értelem nevelése általában. Az érzékek és a megfigyelés. A figyelem és nevelése. Az emlékezet és nevelése. A képzelet és nevelése. Nevelés a gondolkodásra. (Fogalom és szó. Ítélet és okoskodás. Beszéd és gondolkodás.) A tantárgyak. (Irodalom és történelem; a természettudomány és mathesis művelő hatása s helye a nevelésben. Anya-nyelv s az ó-class. és újkori nyelvek. Idegen nyelvek tanulása.) Az olvasmányok. (Nemzeti és idegen irodalmi class. olvasmányok.) Az elme egészésgtana.

Negyedik szakasz: A szív (érzelmek és az erkölcsi nevelés. Az érzelmek általában. Az emótiók. A rokonszenv és művelése. (A rokonszenv erényei.) Az aethetikai érzet és nevelése. (Dal, zene, rajz, költészet és irodalom.) Az erkölcsi érzet és nevelése. A természetes reakciók rendszere (Rousseau, Spencer) és hiányai. A vallásos érzet és nevelése.

Ötödik szakasz: A jellem nevelése. Az akarat és az érzelmek. Az akarat és a cselekvés. A hajlamok és vágyak. A megszokások. (Habitus.) A motivumok sorozata. (Az akarat erényei.) A fegyelem. (A rend.) A verseny. A jutalom és a büntetés nevelő hatása. Befejezés.

Talán fölösleges említenem, hogy a tárgyalásban folyvást szem előtt tartottam hazai viszonyainkat, s hogy a fontosabb kérdések mögé történelmi háttért is állítottam; az előadásban pedig arra törekedtem, hogy művem ne csak a szakember, hanem mindenki, ki a művelt címre igényt tart, könnyedén olvashassa. A nevelés-tudomány kézikönyve mintegy 36-38 nagy 8.-r. íven, jövő 1889. év márczius havában jelenik meg. A mű díszes kiállítását Ajtai K. Albert jó hírnevű nyomdája vállalta el. A könyv előfizetési ára 4 frt., bolti ára jóval magasabb lesz. Az aláírási ivateket kérem nevemre címezve 1890. február 20-ig beküldeni. Gyűjtőknek 8 példány után egy tiszteletpéldány jár. Tanító- és tanítónőképződék és néptanító egyesületek, ha egyszerre legalább 7 példányt rendelnek meg, a könyvet 3 frt. 50 kr. előfizetési árban kaphatják, de ez esetben csak 9 példányra adatik ingyen példány.

Kolozsvárt, 1889. december havá.

Felméri Lajos.

V E G Y E S E K

Olvasóinkhoz. E számmal veszik t. olvasóink lapunk XV. évfolyamának tartalomjegyzékét. Tisztelettel kérjük ismételtlen minden t. előfizetőinket, hogy lapunk költségeinek végleges elszámolása okából, minden hátralékaikat szíveskedjenek e hó utolsójáig beküldeni. Egyszersmind azon tiszteletteljes kérést is intézzük előfizetőinkhez, miszerint a jövő 1890. évre szóló megrendeléseiket, valamint az előfizetési pénzeket új év előtt szíveskedjenek a pénztárnokoz juttatni.

— Gr. Csáky Albin tevékenysége. A vall. és közokt. kir. miniszter élénk munkásságot fejt ki a népoktatás érdekében. Mult hó 20—24-ik napjain a fővárosban a tanfelügyelőkkel tartott értekezletet, melyen több figyelemre méltó kérdéseket beszéltek meg. A jelszó, mindenütt, minél több valódi eredményt mutatni fel, minél kevesebb irodai látszatos munkával. A tárgyaláson megfordultak a következő kérdések: A népiskolai statisztikai adatok gyűjtésénél használt táblázatok és utasítás, a nyugdíjtörvény revíziója alkalmával a nyugdíjintézetbe való felvétel és a végellátás tekintetében szükséges reformok, a tankötelezettség mennél tökéletesebb végrehajtása, a népiskolai törzskönyv egyszerűsítése. Jól esik látnunk, hogy a közoktatási kormány ismét munkába vette a teendőik halmaza között bizony, fájdalom, háttérbe szorított népoktatás ügyét. Bizony helyesen gondolkozik az, a ki mikor épít, az épület alapjának megszilárdításáról sem feledkezik el.

— Gönczy Pál mint főrendiházi tag. A király Ő felsége, Gönczy Pál nyugalmazott min. tanácsost és cz. államtitkárt főrendiházi taggá nevezte ki. Igen örvendünk e kinevezésnek. Gönczy Pál annyit tett a magyar tanügyért, hogy méltán megérdemli a nemzet elismerése és hálája mellett e legmagasabb kitüntetést. Ohajtjuk, hogy a derék férfi ezen állásában is még hosszasan időn keresztül használhasson a magyar nemzeti műveltségnek. — Gönczy a vall. és közokt. m. kir. miniszterium tisztviselői karától m. hó 26-án bocsuzott el.

— XVIII. jelentés a közoktatás állapotáról. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter a közoktatás állapotáról szóló 18-ik jelentését a képviselőházhoz beterjesztette. A közoktatási bizottság a jelentést már tárgyalás alá is vette. A jelentés fejezetei szerint előadók, a közoktatási tanácsról Rosner Ervin, a népoktatásügyről Szathmáry György, a tanítóképzésről Dániel Márton, a tanítói nyugdíj-intézetéről Rossival István, a középiskolákról Kovács Albert, a felsőbb oktatásról Schwarcz Gyula, a szakiskolákról Jónás Ödön, a színészeti, festészeti és zenészi iskolákról, Fenyvessy Ferencz, a közművelődési intézetekről Kiss Albert (esetleg Hermann Ottó.)

— Véglegesítés. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter Medveczky-Teréz gyalui áll. isk. r. tanítónőt ezen állomásán közelebről végleg megerősítette.

— Helyettesítés. Törökne Eberhardt Klotild györgyfalvi áll. isk. tanítónő betegsége okán szabadságidőt nyervén, helyettesítésével a vall. és közokt. magyar kir. min. Winkler Anna oklev. tanítónőt bízta meg.

— Segély az orsz. tanítói nyugdíj-alapból. A vall. és közokt. m. kir. miniszter néh. Boczné Burján Ilona gyalui áll. isk. tanítónő árvája részére évi 75 frt. segélypénzt engedélyezett az orsz. tanítói nyugdíj-alapból.

— Vörheny-járvány. A vörheny miatt szünetelt tanítás, a bánffy-hunyadi állami iskolákban, mivel a járvány már megszűnt, a m. hó végén kezdetét vette.

— Az állami segély hiánya. A megye több községi iskolájánál a tanítók már több hó óta nem kapnak fizetést.

Ennek okai az iskolai illetmények késedelmes felhajtásában s az állami segélynek szintén késői utalványozásában találhatók fel. A kir. tanfelügyelő és a közig. bizottság ez ügyben segített, megtették a szükséges intézkedéseket.

— Alapszabály jóváhagyás. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. év nov. 29-én 35.492. sz. a. a kolozsmegyei gör. kath. tanítók egyesületének alapszabályait jóváhagyta.

— Hitoktatás a keresk. iskolákban. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. év nov. 19-én 21.742. sz. a. elrendelte, hogy a mennyiben a közép kereskedelmi iskolák és akadémiai tanúli vallás-oktatásban is kívánnak részesülni, ez az iskola fentartók által lehetővé teendő.

— Tanszerek beszerzése. A vallás- és közokt. m. kir. min. f. év nov. 12-én 49.845. sz. a. elrendelte, hogy az iskolák a m. kir. egyetemi könyvnyomdában és a mechanical tanműhelyben meg nem kapható tanszereket Lippert orsz. tanszerraktárából szerezzék be.

— Tollba mondott jegyzetek és rajzolt térképek. A gör. kel. és gör. kath. egyházi főhatóságokat, a vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. év nov. 21-én 33.232. sz. a. felhívta, hogy iskoláikban a tollba mondott jegyzetek és rajzolt térképek használatát tiltsák be. A kir. tanfelügyelőket utasította ennek ellenőrzésére.

— Kiszolgált altisztek alkalmazása. A vall. és közokt. m. kir. min. f. év nov. 25-én 2.529. elnöki sz. alatt elrendelte, hogy a kiszolgált altisztek polgári alkalmazásán vonatkozó törvényeknek, az egyes pályázatoknál leendő szigorú megtartását a kir. tanfelügyelők ellenőrzik.

— Kérem. A Drodteff Rudolf kiadásában megjelenő s általam szerkesztett „Paedagogiai zsebnaptár“ jövő évi (5-ik) évfolyamába a közép- és alsófokú kereskedelmi és ipariskoláknak, továbbá a felső népiskoláknak, az állami és községi elemi népiskoláknak s az azokban működő isk. igazgatóknak névjegyzékét is felvenni szándékozván, tisztelettel kérem, a nevezett intézetek igazgatóit, illetőleg vezető tanítóit, hogy neveiket s az intézet címét és jellegét 1890. évi január 30-ig velem közölni szíveskedjenek, hogy így naptárban tanügyi katalógusát minél tökéletesebbé tehessem. A díj-szes kiállítású naptár ára a katalógus kibővítése után is 60 kr. marad. Pozsony, 1889. november 30. Orbók Mór.

— Szerkesztő-változás. A „Nemzeti Névelés“, a budapesti VI. ker. áll. tanítónőképző intézet tanárai jelölés folyóirata, szerkesztőt cserél. Sebestyén Gyula, a folyóirat eddigi derék szerkesztője körülményei miatt visszalépett a szerkesztéstől s a folyóirat az 1890. új évtől kezdve Sebestyén Stetina Ilona szerkesztésében fog megjelenni. Sikert kívánunk az új szerkesztőnek.

— Kiállítás Stuttgartban. Károly württembergi király uralkodásának 25 éves jubileuma alkalmából kiállítás rendeztek: az ipariskolák, női munkatanító iskolák, ipartanműhelyek gymnasiumok, reáliskolák, felsőbb leányiskolák, tanítóképezdek, népiskolák stb. különösen a művészeti tárgyakból. Azonban e tárgyak mellett volt egy osztály, melyben az ipari és mezőgazdasági iskolák írásbeli dolgozatai, a rajz tanítóknak az ipar számára készített saját munkái, a művészeti tárgyakhoz tartozó taneszközök, a tanoncok vizsgálatra készített ipari munkái voltak szemlélhetők.

TARTALOM: Előfizetési felhívás. Fazakas József. — A szülő a tanítókhoz. (Vége.) Dr. Szász Béla. — A hangzó-nyelv oktatás a siketnéma iskolákban. (Vége.) Olygai János. — Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő beszéde. (A M.-N.-Zsonbri E.M.K.E. iskola megnyitása alkalmából.) — Tárca: Utiráj. (Vége.) Schwarcz Alad. — Paedagogiai esetek: A büntetés elhamarkodása. Benedek János. — Lapzemle: A párizsi nemzetközi congressusról. — Egyesületi élet: Titkari jelentés a kolozsmegyei tanítótestület 1888-89. évi működéséről. (Vége.) Elek Gyula. — Irodalom: Felhívás alk. írásra „A neveléstudomány kézikönyve“ cz. munkára. Dr. Felner Lajos. Végesek.